

УДК 330.322:334.012.64

Т. О. Скряпка,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту, Львівська комерційна академія

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ БІЗНЕСУ

Т. Skrypko,
PhD, associate professor, assistant professor of management, Lviv Academy of Commerce

DIRECTIONS OF IMPROVEMENT THE INSTITUTIONAL AND LEGAL FRAMEWORK OF INVESTMENT AND INNOVATION BUSINESS'S ACTIVITY

Розроблено напрями удосконалення інституційного-правового забезпечення інвестиційно-інноваційної активності бізнесу в контексті державної політики розвитку та пріоритетних сфер реалізації інвестиційно-інноваційних проектів. Доведено перспективність стратегії збільшення обсягів інвестицій з одночасним вирішенням завдань соціально-економічного розвитку територій. У межах національної стратегії важливо оновити місію та механізми державної політики. Конкретизовано головні стратегічні орієнтири державного планування у вигляді низки показників-індикаторів щодо валових капітальних інвестицій, спрямованих на інноваційні проекти і програми. Механізми політики управління розвитком інвестиційно-інноваційного забезпечення вітчизняного підприємництва доцільно зорієнтувати на пріоритетне удосконалення інституціональної структури економіки. Важливо зробити наголос на покращенні функціонально-ресурсного підґрунтя інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва, розробивши нормативно-методичний базис та запровадивши систематичний моніторинг ефективності державної політики стимулювання інвестиційно-інноваційної активності підприємницького сектору.

Directions improvement of the institutional and legal framework of investment and innovation activity of businesses in the context of public policy development and guidelines for the implementation of investment and innovation. Proved promising strategy for increasing investment while addressing the socio — economic environment. As part of the national strategy is important to update the mission and mechanisms of public policy. Concretized the main strategic goals of the state plan as a series of indicators, indicators on gross capital investments aimed at innovative projects and programs. Mechanisms management policy development investment and innovation to ensure domestic business expedient target for priority improvement of the institutional structure of the economy. It is important to emphasize the improvement of functional-resource basis for investment and innovation activities of small and medium enterprises, developing regulatory and methodological basis and introducing systematic monitoring of the effectiveness of public policies to encourage investment and innovation activities of the business sector.

Ключові слова: інституційне-правове забезпечення, інвестиційно-інноваційна активність бізнесу, інвестиційно-інноваційний проект, механізми політики державного управління, суб'єкти малого і середнього підприємництва.

Key words: Institutional and legal support, investment and innovation activity of the business, investment and innovation projects, policy governance mechanisms, to small and medium businesses.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Проблема збільшення обсягів та необхідного покращення якісних і кількісних характеристик інвестиційної та інноваційної діяльності суб'єктів економічних відносин в Україні надзвичайно складна, але водночас потребує якнайшвидшого вирішення. Від цього залежить модернізація господарського комплексу, створення якісного і конкурентоспроможного національного продукту. Сприятливість інвестиційного середовища — один з головних індикаторів легкості ведення бізнесу, його економічної безпеки і сталого розвитку, сформованості раціонального та справедливого економіко-правового

середовища господарювання. У той же час скерованість інвестиційних ресурсів на інноваційні цілі важлива ознака ефективності їх використання.

Саме тому є підстави стверджувати про правомірність віднесення завдання інвестиційно-інноваційної активізації до пріоритетів сучасної державної економічної політики в Україні. Причому активізації інвестиційно-інноваційної діяльності потребують усі види економічної діяльності, сектори та сфери національного господарства, чого досягнути швидко апріорі неможливо. Відповідно, слід визначитися з напрямом прикладання державного ресурсу, де можуть відбутися зміни, які

прямо чи опосередковано стимулюватимуть їх і в інших сферах. Таким "локомотивом", на думку автора, є підприємницький сектор, суб'єкти якого найбільш вмотивовані впроваджувати у господарську практику раціональні рішення, забезпечуючи позитивні інституціональні та структурні зміни. Бізнес правильно сприймає та швидко реагує на ініціативи влади з покращення економічного та зокрема фінансового середовища.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Як справедливо доводиться у численних дослідженнях з проблем інвестування [6, 8, 9], за період незалежності у нашій державі все ще не вдалося забезпечити належне збільшення обсягів інвестування в економіку, причому як зовнішнього, так і внутрішнього. Головна причина цього — системність проблеми, адже готовність інвестора вкладати кошти залежить від макроекономічної стабільності, місткості та розвиненості внутрішнього ринку, платоспроможності попиту, легкості проходження дозвільних, погоджувальних та ліцензійних процедур, витратомісткості та рівня трансакційних витрат, захисту права приватної власності та безпеки підприємництва, відсутності бюрократизму і корупції чиновників, прозорості та рівності конкурентного середовища, легкості введення і виведення інвестицій [4, 7]. Важливими є також і соціально-психологічні чинники, імідж держави та провідних підприємств, ментальність населення тощо [5, 10].

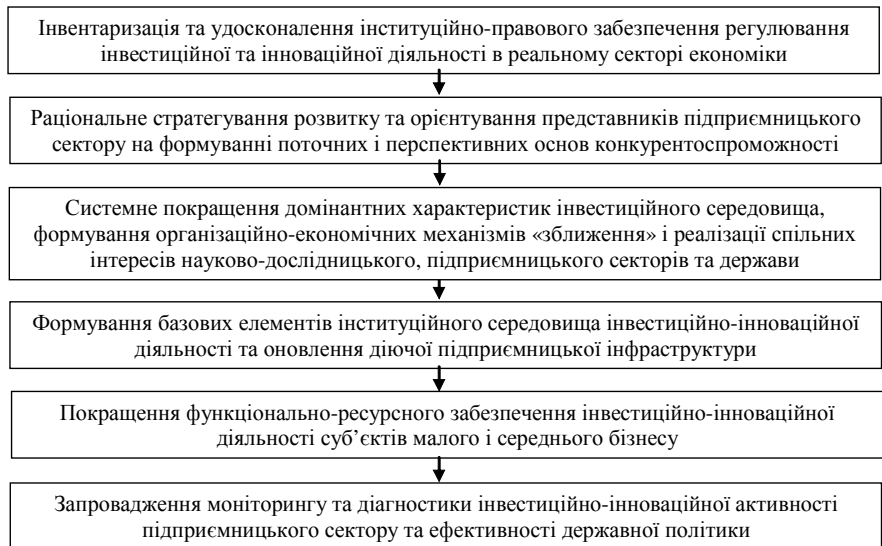
ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Основними завданнями дослідження є розробка напрямів удосконалення інституційно-правового забезпечення інвестиційно-інноваційної активності бізнесу в контексті державної політики розвитку інфраструктурного забезпечення та пріоритетних сфер реалізації інвестиційно-інноваційних проектів суб'єктів підприємництва України.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Чисельність чинників впливу на інвестиційну активність економічних агентів доволі варіативна. З такою ж системністю і комплексністю потрібно підійти до державної політики регулювання розвитку та стимулювання інвестиційної діяльності суб'єктів підприємництва, причому насамперед в інноваційній сфері. При реалізації державної політики необхідно дотримуватися певної послідовності (рис. 1).

Так, попри наявність базових нормативно-правових актів щодо регулювання розвитку підприємництва, інвестиційної і інноваційної діяльності, їх положення все ще залишаються недостатніми і мало дієвими. Мета і стратегічні цілі цих важливих документів, беззаперечно, виз-

Рис. 1. Концепція державної політики інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційної активності підприємницького сектору

начені правильно. Але задля їх досягнення реалізуються заходи, не орієнтовані повною мірою на усунення головних, актуальних на сьогодні перешкод і проблем інвестування суб'єктів бізнесу, у т. ч. в інноваційні проекти. Саме тому першочерговим завданням влади має стати інвентаризація і удосконалення поточного інституційно-правового забезпечення регулювання і стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності у реальному секторі національної економіки. Це, по-перше, значно покращить законодавче поле інвестиційно-інноваційної діяльності та її регулювання та, по-друге, дасть інформаційно-психологічний поштовх для представників підприємницького сектору (резидентів і нерезидентів) щодо реальних дій влади у напрямі покращення середовища в аналізованій сфері. По-третє, раціонально-достатнє покращення інституційно-правового середовища в інвестиційно-інноваційній сфері стане основою для прийняття важливих рішень на державному, регіональному і місцевому рівнях щодо покращення стратегування (стратегії і програми) розвитку підприємницького сектору, інвестиційної та інноваційної діяльності загалом.

На сьогодні більшість регіональних і місцевих стратегій та програм розвитку підприємництва, науково-дослідної та інноваційної діяльності, інвестування в Україні мало ефективні, у т. ч. через їх неузгодженість між собою, відсутність єдиної інституційно-правової основи формування стратегічних і операційних цілей, інструментів і засобів їх досягнення.

Перспективним напрямом підвищення ефективності регіональних і місцевих стратегій та програм може стати їх зорієнтованість на одночасне вирішення як суто цільових (розширення масштабів ділової активності населення, збільшення обсягів інвестицій та інноваційної діяльності), так і завдань соціально-економічного розвитку територій. Йдеться про кооперацію великого та малого бізнесу, розвиток периферійних і сільських територій, покращення якості життя населення, реалізацію творчого та інтелектуального потенціалу громадян і суспільства. Цьому сприятиме поступове формування

базових елементів інституційного середовища інвестиційно-інноваційної діяльності в підприємницькому секторі України, які на сьогодні відсутні, але є звичною практикою економічно розвинених держав. Водночас, потрібно звернути увагу й на діяльність чисельних елементів інфраструктури, які в нашій державі створені та декларують або справді здійснюють діяльність, але в макроекономічному і суспільному масштабі вона мізерна. Важливо, аби в нашій державі функціонували реальні, а не фіктивні фонди фінансово-інвестиційної підтримки підприємництва (зокрема інноваційного), бізнес- та технологічні центри, інвестиційні площадки тощо із необхідним організаційно-економічним забезпеченням. Відповідно, на наступному етапі реалізації державної політики важливо зробити наголос на покращенні функціонально-ресурсного базису інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва.

На завершальному етапі державного регулювання розвитку інфраструктурного забезпечення в аналізованій сфері потрібно організувати її контроль. Засобом цього слугуватиме розробка нормативно-методичного базису та запровадження практики здійснення систематичного моніторингу і діагностики інвестиційно-інноваційної активності підприємницького сектору та ефективності державної політики її стимулювання.

Удосконалення інституційно-правового середовища інвестиційно-інноваційної активності підприємництва в Україні має насамперед стосуватися покращення стратегічного планування цього процесу. Йдеться про формування національної та регіональних і місцевих стратегій і програм. Водночас, автор переконаний у недоцільності розробки і прийняття відокремленого стратегічного планового документу, що стосується виключно аналізованої сфери, та навпаки стратегічні планові документи щодо підприємництва мають охоплювати якнайширші напрями його розвитку.

Відповідно, перспективніше виглядає рішення про переосмислення двадцятирічного досвіду розвитку підприємництва України та обґрунтування напрямів удосконалення державної політики його регулювання і стимулювання у розробці Національної стратегії розвитку підприємництва в Україні на період 2014—2020 рр. Вказаний часовий період обумовлений доцільністю покладання відповідальності за досягнення пріоритетів реформування і забезпечення таким чином розвитку вітчизняного підприємницького сектору на вищій інститут державної влади.

У межах національної стратегії можливо буде не лише встановити нову місію, пріоритети, механізми та інструменти державної політики, але й виписати механізми прийняття управлінських рішень органами державного управління нижчих рівнів із урахуванням особливостей соціально-економічного розвитку територій, ефективності функціонування і структурних характеристик бізнес-середовища, ресурсного та науково-дослідного, інвестиційного потенціалу тощо.

Структурні частини національної стратегії могли б бути визначеними за ресурсно-функціональними напрямками системи підприємницького сектору — макроекономічною, фінансовою, інвестиційною, науково-технологічною, зовнішньоекономічною, енергетичною та ресур-

сною. Втім, ще більш раціональним виглядає розумне стратегічне поєднання державної політики розвитку вказаних сфер підприємницького сектору, як от — інвестиційно-інноваційної, фінансово-ресурсної, внутрішньої та зовнішньоекономічної, виробничо-енергетичної, що забезпечить формування більш якісних синергічних властивостей системи розвитку підприємництва України.

За такого підходу своє власне та важливе місце в межах системної, комплексної і довгострокової державної політики регулювання розвитку підприємництва зможе посісти його інвестиційно-інноваційна діяльність та активність. Як вже зазначалося, на основі національної потрібно буде сформулювати регіональні та місцеві стратегії розвитку підприємництва з єдиним підходом щодо формування часового періоду їх реалізації (наприклад, 2015—2020 рр.), пріоритетів і засобів їх досягнення, джерелами та обсягами фінансування заходів. Додамо, що реалізація заходів державної політики в аналізованій сфері на місцевому рівні може здійснюватися у відповідності до регіональних програм підтримки малого і середнього підприємництва з меншим часовим періодом (як є зараз).

Інституціоналізація процесу стратегування державної політики регулювання розвитку підприємництва та інвестиційно-інноваційного забезпечення в його межах потребує прийняття Закону України про основні засади (стратегію) державної політики регулювання розвитку підприємництва в Україні. Такий висновок робимо в тому числі й через те, що Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [1], прийнятий у 2012 р., не зміг критично позитивно якісно вплинути на покращення державної політики у сфері підприємництва. Одним з істотних його недоліків є те, що цей нормативно-правовий акт так і не заклав методичних рекомендацій з її стратегування і планування, включно із забезпеченням накопичення, формування та ефективного використання елементів конкурентоспроможності як підприємницького, так і реального сектору загалом, до яких беззаперечно відноситься інвестиційно-інноваційна діяльність.

Якщо не змінити цього зараз, то в Україні й надалі в науково-технічній та інноваційній сфері посилюватимуться кризові явища, які негативно позначаються на технологічній структурі національного господарства, призводять до зменшення державної та приватної підтримки інноваційно-інвестиційної сфери, науково-технічного та інноваційного потенціалу, обмежують можливості інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

На думку автора, головними стратегічними орієнтирами, на досягнення яких має спрямовуватися державне стратегічне планування, є покращення таких показників-індикаторів, як частка валових капітальних інвестицій, які спрямовуються на реалізацію інноваційних проектів і програм, у обсязі реалізованої продукції, загальних інвестицій, вартості основних засобів, а також коефіцієнти відношення темпів зростання інвестицій, що спрямовуються на інноваційні цілі, до темпів зростання цих показників у підприємницькому секторі загалом, за видами економічної діяльності, у просторовому аспекті. Тобто йдеться про досягнення динаміки і якості еконо-

мічного зростання підприємництва та його переходу його суб'єктів до інноваційного типу зростання та інноваційної економіки, стратегічних пріоритетів економічного розвитку і збалансованості ринкових зв'язків (галузеві пріоритети інвестування наукомісткого виробництва, регіональні пріоритети розміщення та інвестування суб'єктів підприємницької діяльності і розвитку їх соціальної сфери, міжрегіональні та міжгалузеві пріоритети інноваційного розвитку ринкових зв'язків та відносин.

В умовах системних перешкод та вкрай низького рівня мотивації до інвестицій в інновації суб'єктами підприємництва на посттрансформаційному етапі розвитку економіки державна політика (йдеться про її стратегування і програмування) має спрямовуватися на подолання витрат, пов'язаних із доступом суб'єктів малого і середнього підприємництва до ринків, прав діяльності, господарських ресурсів, ринкової інфраструктури, інформації, управлінських технологій, інвестицій та інновацій.

Важливо чітко ідентифікувати стратегію та методологію реалізації інвестиційно-інноваційних процесів, здійснити науково-аналітичне обґрунтування і контроль за досягненням цільових орієнтирів інвестиційно-інноваційної політики держави у підприємницькому середовищі та виконанням перспективних програм, оцінювання ефективності стратегій.

Механізми політики управління розвитком інвестиційно-інноваційного забезпечення вітчизняного підприємства доцільно зорієнтувати на пріоритетне удосконалення інституціональної структури економіки для збільшення обсягів виробництва і продажу наукомісткої продукції шляхом інвестування прогресивних структурних змін на системно-інноваційній основі, застосування високоефективної техніки і технологій виробництва, інформаційних систем.

Після визначення стратегічних орієнтирів та обрання програмних заходів подальше удосконалення інституційно-правового забезпечення державної політики стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності доцільно спрямувати на покращення ресурсного та інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності представників підприємницького сектору. Для цього потрібно прийняти низку нових цільових та удосконалити положення окремих діючих нормативно-правових актів у сфері інвестиційної та інноваційної діяльності.

Перш за все наголосимо на невисокій ефективності розрізненого підходу до стимулювання окремо інвестиційної та інноваційної діяльності реального сектору вітчизняної економіки, що був характерний досі. Причому це об'єктивно і закономірно, адже стимулювання та державна підтримка інвестиційної активності та проєктів вітчизняних підприємств, які не спрямовані на модернізацію техніко-технологічної бази виробництва, будівництво і впровадження сучасних інноваційних підходів до управління та фінансово-господарської діяльності, менш виправдане у стратегічній перспективі. З іншого боку, не зрозуміло, у яких напрямках та з якою метою розвивати інноваційну інфраструктуру, якщо вона "штучна" і "нав'язана" згори за державного чи фінансування за кошт міжнародних організацій, а че-

рез це мало потрібна представникам реального сектору економіки.

Саме тому видається доцільним об'єднання зусиль державної політики активізації інвестиційної та стимулювання інноваційної діяльності і спрямування їх на вирішення спільної цілі — інвестиційно-інноваційного розвитку суб'єктів підприємництва та вітчизняних економічних агентів загалом. Відтак, Кабінету Міністрів України потрібно прийняти постанову Про затвердження Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності реального сектору економіки України, бажано з терміном реалізації до 2020 р. Програма стала б логічним продовженням Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури на 2009—2013 рр." [2], що у 2013 р. припинила своє функціонування, а також дозволила б модернізувати положення та пролонгувати терміни дії Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 рр. [3].

У цьому принципово новому щодо планування і реалізації державної політики документі потрібно відійти від неконкретних та надто складних цільових орієнтирів і сконцентруватися на дуже чітких і досяжних стратегічних пріоритетах. Такими можуть справедливо стати завдання покращення ресурсного та інфраструктурного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності суб'єктів реального сектору національного господарства. Відтак, напрямками програми можуть слугувати:

- 1) покращення інтелектуально-кадрового потенціалу інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств;
- 2) розширення фінансових можливостей суб'єктів господарювання;
- 3) покращення доступності основного та оборотного капіталу представників реального сектору;
- 4) розвиток ринку інтелектуальної власності та покращення інформаційно-аналітичного забезпечення інвестиційно-інноваційної діяльності;
- 5) підвищення дієвості елементів інфраструктури інвестиційно-інноваційної діяльності представників бізнесу;
- 6) реалізація програм контролю розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності реального сектору економіки та гарантування відповідальності суб'єктів, що їй перешкоджають.

Важливо реалізувати низку інвестиційних проєктів інноваційного характеру як частини структурної побудови системи національної економіки, спрямованих на посилення просторово-структурної конкурентоспроможності України та її регіонів у контексті забезпечення просторово-структурної конкурентоспроможності національної економіки (рис. 2).

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Такими чином, держава має не лише створити сприятливі умови для інвестиційно-інноваційної діяльності представників бізнесу, але й ініціювати та скеровувати їх у напрямі обрання тих, чи інших важливих для суспільного та соціально-економічного розвитку держави і її територій. Перспективними напрямками, беззаперечно, є розвиток держави як соціально-економічної системи у просторовому (периферійні та віддалені тери-

торії, сільські поселення, малі міста, райони, регіони), галузевому або секторальному (види економічної діяльності, сфери та сектори економіки), факторному і ресурсному (матеріально-уречевленому, інтелектуально-кадровому, інформаційному, фінансовому, природно-кліматичному, ринковому) аспектах.

Література:

1. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" // Офіційний вісник України від 27.04.2012, № 30, стор. 55, стаття 1101.

2. Постанова Кабінету Міністрів України № 447 від 14.05.2008 р. "Про затвердження Державної цільової економічної програми "Створення в Україні інноваційної інфраструктури" на 2009—2013 роки" // Урядовий кур'єр від 11.06.2008. — № 106.

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України "Про схвалення Концепції Державної цільової економічної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011—2015 роки" // Урядовий кур'єр від 06.10.2010, № 185.

4. Варналій З.С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія / З.С. Варналій. — К.: НІСД, 2007. — 820 с.

5. Васильців Т. Г. Удосконалення інституційного середовища розвитку малого бізнесу в малих містах / Т. Г. Васильців // Стратегічні пріоритети. — 2009. — № 3. — С. 184—190.

6. Гончаров В.М. Інвестиційна привабливість підприємства: сутність та фактори впливу / В.М. Гончаров, М.М. Білоусова // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія: економічні науки. — 2012. — Вип. 4. — Том 3. — С. 31—35.

7. Жаліло Я. Теорія та практика формування ефективно економічної стратегії держави: монографія / Я. Жаліло. — К.: НІСД, 2009. — 336 с.

8. Савчук Н. Стан інвестиційного клімату України та шляхи його покращення / Н. Савчук // Науковий вісник "Демократичне самоврядування". — 2011. — Вип. 8. — С. 22—31.

9. Скрипко Т.О. Інвестиційно-інноваційна активність малого і середнього підприємництва як чинник економічної безпеки держави: монографія. — Львів: Ліга-Прес, 2013. — 384 с.

10. Скрипко Т. О. Инвестиционный потенциал малого бизнеса Украины / Т. О. Скрипко // Весник Белгородского университета кооперации, экономики и права. Международный научно-теоретический журнал. Фундаментальные и прикладные исследования. Экономические науки. — Вип. 1. (45). — 2013. — С. 209—215.

References:

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On the development and state support of small

Рис. 2. Пріоритетні сфери реалізації інвестиційно-інноваційних проектів суб'єктів підприємництва України

and medium enterprises in Ukraine" // Ofitsijnyj visnyk Ukrainy, vol.30, p. 55.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2008), "Resolution "On approval State Target Economic Program "Creating innovation infrastructure in Ukraine" for 2009—2013"", Uriadovyj kur'ier, No. 106.

3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "Resolution " On Approval of the Concept State Target Economic Program of investment for 2011—2015"", Uriadovyj kur'ier, No. 185.

4. Varnalij, Z.S. (2007), Derzhavna rehional'na polityka Ukrainy: osoblyvosti ta stratehichni priorytety [State regional policy in Ukraine: characteristics and strategic priorities], NISD, Kyiv, Ukraine.

5. Vasyt'siv, T.H. (2009), "Improving the institutional environment of small businesses in small towns", Stratehichni priorytety, vol. 3, pp. 184—190.

6. Honcharov, V.M. and Bilousova, M.M. (2012), "Investment attractiveness of the enterprise: the nature and impact factors", Naukovi pratsi Poltav's'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii. Serii: ekonomichni nauky, vol. 4 (3), pp. 31—35.

7. Zhalilo, Ya. (2009), Teoriia ta praktyka formuvannia efektyvnoi ekonomichnoi stratehii derzhavy [Theory and practice of forming an effective economic strategy of the state], NISD, Kyiv, Ukraine.

8. Savchuk, N. (2011), "Investment climate in Ukraine and ways of its improvement", Naukovyj visnyk "Demokratyчне samovriadvannia", vol. 8, pp. 22—31.

9. Skrypko, T.O. (2013), Investytsijno-innovatsijna aktyvnist' maloho i seredn'oho pidpriemnytstva iak chynnyk ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Investment and innovation activities of small and medium enterprises as a factor in the economic security of the state], Liha-Pres, L'viv, Ukraine.

10. Skrypko, T.O. (2013), "Investment potential of small business in Ukraine", Vesnik Belgorodskogo universiteta kooperacii, jekonomiki i prava. Mezhdunarodnyj nauchno-teoreticheskij zhurnal. Fundamental'nye i prikladnye issledovanija. Ekonomicheskie nauki, vol. 1 (45), pp. 209—215. *Стаття надійшла до редакції 25.05.2014 р.*